

РЕЦЕНЗІЯ
НА МОНОГРАФІЮ І.О. ІЗАРОВОЇ
«ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ЦИВІЛЬНОГО ПРОЦЕСУ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ»¹

Шимон С.І.,

*доктор юридичних наук, доцент,
завідувач кафедри правового регулювання економіки
Київського національного економічного університету
імені Вадима Гетьмана*

Ярошенко І.С.,

*кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри цивільного і трудового права
Київського національного економічного університету
імені Вадима Гетьмана*

Явища та процеси зближення й гармонізації цивільного процесу вже традиційно зараховують до найбільш актуальних і пріоритетних напрямів наукових досліджень у європейській доктрині. Проте для вітчизняної правової науки проблема гармонізації цивільного процесу є новою та малодослідженою, що актуалізує питання її системного й комплексного аналізу. Це пов'язано з численними труднощами, насамперед через те що саме цивільне процесуальне право характеризується найбільшою національною відокремленістю і самобутністю. Зростання наукового інтересу до проблеми гармонізації цивільного процесу в Європейському Союзі (далі – ЄС) та її результатів – European Civil Procedure (або цивільного процесу ЄС) – за практичної відсутності теоретичних розробок вітчизняних процесуалістів і обґрунтовує актуальність монографії «Теоретичні засади цивільного процесу Європейського Союзу».

В умовах функціонування системи ЄС проблеми співвідношення та взаємодії європейського й національного цивільного процесуального законодавства постали на якісно новому рівні та викликали відповідну увагу науковців і практиків. Поширення транскордонних спорів, які в межах ЄС стали спорами між громадянами різних держав-членів ЄС, призвело до певної конкуренції між цивільними процесуальними системами різних країн і утворення так званого транскордонного цивільного процесу.

Розвиток гармонізаційних процесів та утворення єдиної системи цивільного процесу ЄС зумовлено пошуком нових шляхів зближення між цивільними процесуальними системами різних країн з метою забезпечення спільного ринку й забезпеченням основоположних прав мешканців ЄС. Причому важливе значення ці питання мають не тільки для держав-членів ЄС, а й для всіх інших країн, які поділяють європейські цінності та виявляють свої євроінтеграційні прагнення.

Робота структурована у традиційному стилі й складається зі вступу, чотирьох розділів, висновків і списку використаних джерел. У праці проаналізовано передумови розвитку європейських цивільних процесуальних процедур як невід'ємної складової інтеграції держав-членів. Тенденції до зближення

та гармонізації цивільного процесу набули домінуючого характеру на сучасному етапі їхнього розвитку. Гармонізація цивільного процесу відбувається саме в межах ЄС з огляду на необхідність забезпечення установчих договорів і належного функціонування спільного ринку й основоположних прав мешканців ЄС.

Важливу роль у гармонізації цивільного процесу відіграли Європейська та Брюссельська конвенції, завдяки яким було закріплено єдині стандарти до здійснення цивільного судочинства й започатковано рух до вільного обігу судових рішень у спільноті європейських держав. Проте авторка робить висновок про недостатність і неефективність конвенційного регулювання та необхідність пошуку інших шляхів розвитку європейського цивільного процесу.

Окрему увагу приділено в роботі дослідженню інституційної системи цивільного процесу ЄС, до складу якої входять ті інститути, які забезпечують його автономність, системність і комплексність. Його основою є дві загальноєвропейські автономні процедури з розгляду й вирішення дрібних спорів, а також видання судового наказу. Саме вони стали найбільшим досягненням гармонізації цивільного процесу та зумовили виділення й утворення єдиного механізму вирішення цивільних спорів.

До системи цивільного процесу ЄС зараховано також ті процедури, які відіграють важливу роль у його функціонуванні та забезпечують комплексну ефективну судову діяльність із розгляду цивільних і комерційних справ транскордонного характеру в судах держав-членів ЄС.

У результаті дослідження авторкою сформовано низку положень, які містять наукову новизну й заслуговують на підтримку. Зокрема, це стосується висновків щодо такого:

– становлення цивільного процесу ЄС як цілісної автономної комплексної системи, яка забезпечує наднаціональне регулювання відносин, що виникають у зв'язку із розглядом і вирішенням цивільних та комерційних справ транскордонного характеру компетентними судами держав-членів ЄС;

– системи цивільного процесу ЄС, до якої входять два основні інститути розгляду дрібних справ

¹ Ізарова І.О. Теоретичні засади цивільного процесу Європейського Союзу : [монографія] / І.О. Ізарова. – К. : ВД «Дакор», 2015. – 336 с.

і видання судового наказу, що застосовуються в усіх державах-членах ЄС, а також інші інститути, які забезпечують єдині механізми розгляду й вирішення справ транскордонного характеру;

– транскордонного характеру цивільного процесу, що має місце в разі, якщо одна зі сторін не проживає або зазвичай не проживає в державі-члені ЄС, а також у разі необхідності здійснення процесуальних дій в іншій державі-члені, ніж держава-член компетентного суду (передання документів, витребування доказів або застосування забезпечувальних заходів тощо);

– сфери регулювання цивільного процесу ЄС, до якої належать цивільні й комерційні справи транскордонного характеру, незалежно від того, його учасники є мешканцями ЄС чи громадянами третіх держав, зокрема України;

– перспективи подальшого розвитку цивільного процесу ЄС і запровадження регіональних правил цивільного судочинства тощо.

Водночас праця не позбавлена окремих спірних положень і, як будь-яка наукова праця, зумовлює дискусії щодо підходів до вирішення поставлених у ній проблем.

Загалом варто відмітити, що наукова проблематика, якій присвячено монографію І.О. Ізарової, не

може бути вичерпана однією науковою працею, навіть комплексного й доволі масштабного характеру. У зв'язку з цим постає низка запитань, які потребують вирішення в межах дослідження цієї проблеми. Зокрема, це стосується визначення національних законодавств країн-членів ЄС і наднаціональних процедур, які визначені як цивільний процес ЄС. Потребує вирішення й питання, як саме відбувається гармонізація наддержавного законодавства із законодавством конкретної країни? У якому саме форматі має відбуватися така гармонізація: через установлення мінімальних вимог, що може ставити під сумнів ефект цього процесу, чи шляхом закріплення стандартних приписів, що може негативно позначитися на правових системах країн із високою якістю норм цивільного процесу або порушити внутрішню гармонію національної системи права?

Попри це, актуальність проблематики, яка є предметом дослідження в монографії, є безспірною, гострота порушених у ній проблем для вітчизняної науки цивільного процесуального права є очевидною. Вихід у світ цієї праці відкриває нові горизонти як у наукових розвідках у сфері проблем цивільного процесу, так і в пошуках нових моделей вирішення нагальних практичних проблем.